

ERKEN DÖNEM ÇOCUKLUKTA DİN EĞİTİMİNİN SANAT ETKİNLİKLERİ İLE VERİLMESİ¹

- 1.Prof.Dr. Mehmet Zeki AYDIN, *MÜ İlahiyat Fakültesi*
- 2.Esma BUDAK, *ASPB AEP Formatörü, Eğitimci, Yazar*
- 3.Fatma GÜLAK ŞEHİTOĞLU, *Okul Öncesi Öğretmeni, Yazar*

ÖZET

Erken çocukluk döneminde verilen eğitimin; çocukların psikomotor, sosyal-duygusal, dil gelişimlerini destekleyici, öz bakım becerilerini kazandırıcı ve ilköğretime hazır bulunuşluklarını sağlayıcı olması amaçlanmaktadır. Sanat etkinlikleri bu amaca ulaşmak için çok önemli bir yöntemdir. Erken çocukluk dönemindeki sanat eğitimi, çocuğun; üretkenliğinin, özgüveninin gelişmesine, kendini ifade etmesine, deşarj olabilmesine ve bu ortamının sağlanmasına, teknik bilgi ve beceri kazanmasına, bağımsız eleştirel düşünebilme becerisi geliştirmesine, sorumluluk kazanmasına, girişimciliğinin gelişmesine, sosyal ve duygusal, fiziksel, bilişsel, dil gelişimine katkıda bulunmaktadır.

İslam dininde sanat vazgeçilmez bir unsurdur. Edebiyat sanatının zirvede olduğu bir dönemde gelen Kur'an bunun ilk örneğidir. Allah Kur'an'ı Kerim'de anlattığı olayı, gösterdiği bir manzarayı, maddi ve manevi durumları, insan tipini ve tabiatını, ahireti, cenneti somut simgelere dönüştürerek tasvir eder, örneklendirir. Bizlere dinî konuları anlatırken sanattan üst düzeyde yararlanabileceğimizi gösterir.

Erken çocukluk döneminde dinî eğitimin sanat eğitimiyle desteklendiğinde verimliliği ve kalıcılığının artacağı ortadadır. Duygularını kelimelerle ve eğitim programındaki diğer etkinliklerle ifade edemeyen çocuklar, sanat etkinlikleri ile aldıkları dinî eğitimi ve kendilerini ifade etme imkânı bulabileceklerdir. Bu sayede çocuklar rahatlayacak, kendilerine özgü yeni ürünler oluşturarak doyuma ulaşabilecek, öğrendikleri konuları pekiştirecek ve içselleştirebileceklerdir. Ayrıca çocukların ürettikleri sanat ürünleri, onların öğrendikleri dinî konu hakkındaki duygularını ve düşüncelerini anlamamız ve bu konuda bilgilenmemizde de

¹ Bu bildiri, İstanbul Gönüllü Eğitimciler Derneği (İGEDER), tarafından 18-20 Mart 2016 tarihlerinde İstanbul Haliç Kongre Merkezi'nde düzenlenen "Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Kongresi"nde sunulmuştur.

bizlere yardımcı olacaktır. Çocuklarla yaptıkları resimler hakkında yaptığımız söyleşilerde, bu açıkça ortaya çıkacaktır.

Bu bildiride erken dönem çocuklukta dinî eğitiminin sanat etkinlikleri ile verilmesi sorularla incelenecektir. İlk olarak sanat çalışmalarının planlanması nasıl olmalı; ikinci olarak sanatsal çalışmalarda kullanılacak materyaller nelerdir; üçüncü olarak sanat çalışmalarında öğretmenin rolü ne olmalıdır ve sınıfında nelere dikkat etmelidir ve son olarak din eğitiminde kullanılan sanat çalışmaları ve pratik örnekleri nasıl olmalıdır sorularına cevap aranacaktır. Sanat çalışmalarına, Ebru, Geleneksel, Motifler, Kaligrafi, Kukla ve Maske Yapımı, Televizyon Şeridi, Materyal Geliştirme, Drama, Yoğurma Maddeleriyle Sanatsal Çalışmalar, Kâğıttan Rölyef ve Üç Boyutlu Çalışmalar, Baskı/İz Çalışmaları, Teknoloji Destekli Sanat Çalışmaları, Çizgi Çalışması, Oyun, Sanat Etkinlikli Hikâye, Sanat Etkinlikli Örnek Olay Çalışması, Kâğıt Katlama ve Kesme, Ritm/Orff başlıklarında örnekler verilecektir. Böylece, İslam tarihimizde ve kültürümüzde dinî sanatla öğretecek zengin bir teknik birikimimizin olduğu görülmüş olacaktır.

Anahtar Kavramlar: Erken Çocuklukta Din Eğitiminde Sanat Etkinlikleri, Okul Öncesi Din Eğitimi, Sanat Çalışmaları

Giriş

Erken çocukluk döneminde verilen eğitimin; çocukların psikomotor, sosyal-duygusal, dil gelişimlerini destekleyici, öz bakım becerilerini kazandırıcı ve ilköğretime hazır bulunuşluklarını sağlayıcı olması amaçlanmaktadır.² Sanat etkinliklerinin bu amaca ulaşmak için çok önemli bir yöntem olduğu mutlak bir gerçektir. Erken çocukluk dönemindeki sanat eğitimi ise çocuğun; üretkenliğinin, özgüveninin gelişmesine, kendini ifade etmesine, deşarj olabilmesine ve bu ortamının sağlanmasına, teknik bilgi ve beceri kazanmasına, bağımsız eleştirel düşünebilme becerisi geliştirmesine, sorumluluk kazanmasına, girişimciliğinin gelişmesine, sosyal ve duygusal, fiziksel, bilişsel, dil gelişimine katkıda bulunmaktadır. Çocukların yoğun olan yaratıcılık ve estetik duygularının erken yıllarda desteklenmemesi ileriki yıllarda yaratıcı, üretken ve çevrelerindeki güzellikleri algılayan bireyler olmalarını da

² MEB, Okul Öncesi Eğitim Programı, 2006.

engelleyebilmektedir.³ Çocukların sanat eğitimi sırasında makas, tutkal, boya ve fırçaları kullanması el-göz koordinasyonlarının gelişmesini, kavramlar ve problemler hakkında düşünmelerini sağlamaktadır.⁴ Grup olarak yapılan sanat çalışmaları çocukların birlikte bir şeyler planlamalarını ve bunu gerçekleştirmelerini, işbirliği içinde çalışmalarını sağlamaktadır.⁵

İslam dininde sanat vazgeçilmez bir unsurdur. Edebiyat sanatının zirvede olduğu bir dönemde gelen Kur'an bunun ilk örneğidir. Allah, Kur'an'ı Kerim'de anlattığı olayı, gösterdiği bir manzarayı, maddi ve manevi durumları, insan tabiatını ve tiplerini, ahireti, cenneti somut simgelere dönüştürerek tasvir eder, örneklendirir. Bizlere dinî konuları anlatırken sanattan üst düzeyde yararlanabileceğimizi gösterir. Sanat, güzellik ve estetik kelimeleri Kur'an'da birçok kelime ile karşımıza çıkar. Hüsn, Latif, Cemal, Züyyine, Lezzet bunlara örnek olarak verilebilir. Örneğin, Züyyine kelimesi Kur'an'da dünya hayatının kendisi, dünyevi nimetler, çocuklar, kadınlar, binek hayvanları, gökyüzü ve bitki örtüsü anlamlarında kullanılmaktadır. Yani hem insanın yeryüzündeki hayat serüvenini hem de tüm varlıklarla ilgili estetik bir karakteri ifade etmektedir.⁶ Ayetlerde bu konuda örnekler verilmiştir. Dünya materyallerini çeşitli şekillerde ve sanat için kullanabileceğimizi göstermiştir. "De ki Allah'ın kulları için çıkardığı süsleri ve temiz rızıkları kim haram kılmıştır?"⁷

Ali İmran suresinin 14. ayeti⁸ biz insanların sanata yatkınlığını ve ihtiyacını ifade ederken bu sanatı doğru kullanmanın yolunun, dünya metaini asıl varılacak güzel yer olan Allah için kullanmak olduğunu gösterir.

Kur'an'da geçen "Cemal" kelimesi ise modern dönemlerde hazırlanan sözlüklerde estetik karşılığında kullanılmıştır.⁹ Hicr suresi 15. ayet "Biz, gökleri, yeri ve her ikisinin arasındakileri hakkın dışında (herhangi bir amaçla) yaratmadık. Hiç şüphesiz o saat de yaklaşarak gelmektedir; öyleyse (onlara karşı) güzel davranışlarla davran." diyerek ahlak eğitiminin cemal

3 Feeney ve Moravcik, 1987'den aktaran, İlkay Ulutaş ve Özlem Ersoy, "Okul Öncesi Dönemde Sanat Eğitimi", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Mart 2004, Cilt:12, No:1, s.2.

4 Ulutaş ve Ersoy, Okul Öncesi Dönemde Sanat Eğitimi, s.2.

5 Ulutaş ve Ersoy, Okul Öncesi Dönemde Sanat Eğitimi, s.2.

6 Mustafa Yıldırım, "Kur'an Sanatı ve Estetiği Üzerine", **İstem**, 2010, sayı:16, s.171.

7 Araf Suresi 32. ayet

8 "Kadınlara, oğullara, kantar kantar yığılmış altın ve gümüşe, salma güzel atlara, hayvanlara ve ekinlere duyulan tutkulu şehvet insanlara 'süslü ve çekici' kılındı. Bunlar, dünya hayatının metaıdır. Asıl varılacak güzel yer Allah katında olandır."

9 Yıldırım, "Kur'an Sanatı ve Estetiği Üzerine", s.171.

yani estetik ve sanat ile gösterilebileceği ışığını yakmıştır. Dinî eğitimdeki sanat destekli çalışmaların yolunu açmıştır.

İslam'ın ilk günlerinden bugüne doğru ilerleyişte İslam'ın içinde kök salan birçok sanat dalı doğmuştur. Hat, tezhip, ebru, minyatür, musiki bunların bir kısmıdır. Osmanlı aydınları güzellik bilimi olarak tanımladıkları estetiği, "İlm-i Hüsn" şeklinde adlandırmaktadır. Erken çocukluk dönemi eğitimi olarak sübyan mekteplerini, Osmanlı ıslahhanelerini, bu konuda örnek gösterebiliriz. Osmanlı ıslahhanelerine göçlerden mağdur olan 5–13 yaşları arasındaki fakir ve kimsesiz çocuklar sokaklardan alınmış, devletin kontrolünde ve sağlıklı bir ortamda büyütülmeleri sağlanmıştır. Onlara verilen çeşitli eğitimlerin içinde sanat eğitimleri de vardır. Hem suçlardan uzak durmaları, hem de meslek edinmelerini amaçlayan bu pratik sanat dersleri vilayetlerin hammadde ve diğer üretim özelliklerine göre belirlenmesine kadar hem pragmatik hem de oldukça bilinçli bir program izlenmiştir. Örneğin Adana'daki ıslahhane ağırlıklı olarak dokumacılık ve yan ürünleri üzerinde yoğunlaşırken, Kastamonu ıslahhanesi ahşap ürünlerinde, Diyarbakır ıslahhanesi İran şalı ve yöresel giyim imali ve dikiminde, İzmir ve İstanbul ıslahhaneleri, matbaa, madensel üretim ve makine imali alanlarına ağırlık vermektedir.¹⁰ Bu şekildeki sanat eğitimleriyle çocukların sorumluluk kazanmaları, birlikte uyum içinde çalışma yeteneği geliştirmeleri ve sanatkârlıklarını zanaatkârlık ile buluşturmaları sağlanmış oluyordu.

Bütün bu veriler bizlere, erken çocukluk döneminde sanat eğitiminin gerekliliğini göstermekle birlikte erken çocukluk döneminde dinî eğitimin sanat eğitimiyle desteklendiğinde verimliliği ve kalıcılığının artacağını gözler önüne sermektedir. Duygularını kelimelerle ve eğitim programındaki diğer etkinliklerle ifade edemeyen çocuklar, sanat etkinlikleri ile aldıkları dinî eğitimi ve kendilerini ifade etme imkânı bulabileceklerdir. Bu sayede çocuklar rahatlayacak, kendilerine özgü yeni ürünler oluşturarak doyuma ulaşabilecek, öğrendikleri konuları pekiştirecek ve içselleştirebileceklerdir. Ayrıca çocukların ürettikleri sanat ürünleri, onların öğrendikleri dinî konu hakkındaki duygularını ve düşüncelerini anlamamız ve bu konuda bilgilenmemizde de bizlere yardımcı olacaktır.

Bu bağlamda erken dönem çocuklukta dinî eğitiminin sanat etkinlikleri ile verilmesini sorularla inceleyeceğiz. İlk olarak Sanat Çalışmalarının Planlanması Nasıl Olmalı, ikinci olarak Sanatsal

10 Bekir Koç, "Osmanlı İslahhanelerinin İşlevlerine İlişkin Bazı Görüşler", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 6 (2), s.121.

Çalışmalarda Kullanılacak Materyaller Nelerdir, üçüncü olarak Sanat Çalışmalarında Öğretmenin Rolü Ne Olmalıdır ve Sınıfında Nelere Dikkat Etmelidir ve son olarak Din Eğitiminde Kullanılan Sanat Çalışmaları ve Pratik Örnekleri Nasıl Olmalıdır sorusuna cevaplar verilecektir. Sanat çalışmalarına pratik örneklerimizi ise Ebru, Geleneksel, Motifler, Kaligrafi, Kukla ve Maske Yapımı, Televizyon Şeridi, Materyal Geliştirme, Drama, Yoğurma Maddeleriyle Sanatsal Çalışmalar, Kâğıttan Rölyef ve Üç Boyutlu Çalışmalar, Baskı/İz Çalışmaları, Teknoloji Destekli Sanat Çalışmaları, Çizgi Çalışması, Oyun, Sanat Etkinlikli Hikâye, Sanat Etkinlikli Örnek Olay Çalışması, Kâğıt Katlama ve Kesme, Ritm/Orff başlıklarında vererek aslında İslam tarihimizde ve kültürümüzde dini, sanatla öğretecek zengin bir teknik birikimimizin olduğunu göreceğiz.

Sanat Çalışmalarının Planlanması Nasıl Olmalı?

Erken çocukluk dönemindeki çocukların öğrenme hızı çok yüksektir. Dinî eğitimin sanat çalışmalarıyla verilmesini planlarken eğitimimizin bu hızda ve kaliteli olabilmesi için öğrencilerin var olan ve gelecekte var olabilecek beceri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Lautuuca, Voigt ve Fath'in de işaret ettiği gibi hedefler, yönlendirici sorular ve öğretim stratejisi belirlenerek eğitim planlanmalıdır. Bütün bu amaçlar için eğitim planlanırken aşağıdaki Roberts ve Kellough'un disiplinlerarası yaklaşıma uygun ders içerik ve tasarımlarının yapılabileceği adımlar sırasıyla gerçekleştirilir.¹¹ Biz de bu adımları göz önünde bulundurarak din eğitimi planımızı oluşturabiliriz.

I. Temanın Belirlenmesi: Bu ilk basamakta öğretilecek konu belirlenir. Öğrencinin günlük hayatta kullanabileceği, sorguladığı, sosyal, zihinsel, fiziksel ve dil gelişimine katkıda bulunacak konular seçilir. Örneğin; Allah ile ilgili soru ve sorgulamaların olduğu erken çocukluk döneminde, Allah'a iman konusu, gelişimleriyle doğru orantıda ve gelişimlerine katkıda bulunacak şekilde verilebilir. İtikadî konular genelde bu dönemde sorularla karşımıza çıkar. Sanat etkinlikleriyle bu eğitimin öğrenciye verilmesi ve doyurulması gerekir. Temizlik konusu ibadet ünitesi içinde işlenirken; dürüstlük siyer ünitesi içinde; Kur'an'da geçen peygamber duaları ahlak ünitesi içinde geçebilir. Bu ünitelerin öğrencinin ilgisini çekecek ve motivasyonunu arttıracak isimlerle eğitim planına alınması gerekir. Siyer için Mis Kokulu

¹¹ Melek Yılmaz Gökay, "Okulöncesi Görsel Sanatlar Eğitiminde Disiplinlerarası Çalışmalar", **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2011, s.153.

Çiçek; Ahlak için Işıltılı Güneş; İtikat için Alim Ağaç; İbadet için Mutlu Deniz; sure eğitimi için ise Sure Kuşları gibi isimler verilebilir.

Bu ünitelerin konuları öğrencilerin hazır bulunuşluklarına göre eğitim yılına dağıtılabileceği gibi klasik din eğitimi programı adımları da izlenebilir. Ünitelerden bir etkinlik köşesi oluşturulabilir. Eğitime ilk başladığında kuru bir çiçek, ağaç, ışıltımayan bir güneş varken, Resim 1’deki gibi konular işlendikçe üzerlerine nesnelere yapıştırılarak tablo canlandırılır. Bu sayede dönem sonunda öğrenci öğrendiklerinin ilk halinden ne kadar farklı ve zengin bir hale geldiğini görür. Kendi başarı sürecini ve donanımını somut bir şekilde izleme imkânı bulur.

Resim 1

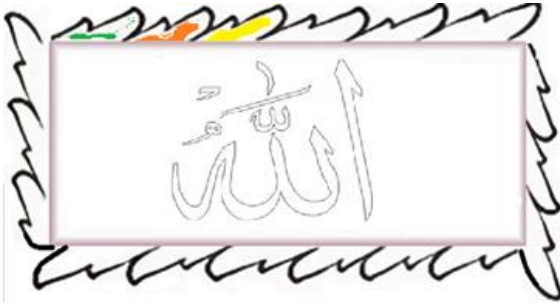
II. Temanın Gözden Geçirilmesi: Seçtiğimiz konuda öğrencilerimizde hangi kazanımların olmasını istiyoruz, belirlenir. Örneğin; Konu: İhlas Suresi

Kazanım: 1. İhlas suresini ezbere okur. 2. İhlas suresinin Allah’ı anlatan sure olduğunu bilir. 3. İhlas suresinin hikâyesini (nüzul sebebini) bilir.

III. Eğitim Kaynaklarının Belirlenmesi: Bu aşamada; konuyu en etkili şekilde işlemek için gerekli eğitim kaynakları, sanat etkinliğinde kullanılacak materyaller, teknolojik araç ve gereçler belirlenir. Örneğin, öğrencinin İhlas suresine merakını uyandırmak için surenin hikâyeleştirilmesi, bunun için gerekli nüzul bilgileri, sure öğretilirken kullanılacak tadili erkana uygun ses kayıtları, sanat etkinliği için boyama malzemeleri, kağıt vs.

IV. Temanın Organize Edilmesi: Bulunan kaynaklar ve materyaller gözetilerek konuyu işlerken yapılacak sanat etkinliklerinin belirlenmesi ve gerekli soruların hazırlanması bu aşamada gerçekleştirilir. Örneğin; konuya ilk girişte surenin hikâyesini öğrencilerin dikkatini çekecek ve gelişimlerini destekleyecek şekilde anlatmak; ikinci olarak tekerlemesini hareketleriyle oynamak; son olarak sureyi dinlerken örüntü boyama, serbest boyama ve çizgi çalışması yaparak sure ezberi yapma.

Sorulara örnek verecek olursak: “Kâğıdınızda nerede “Allah” yazıyor, gösterebilir misiniz?”, “Allah’ımızı anlatan sure hangisiydi?”, “Hikâyesini hatırlıyor musunuz?”, “Nasıl davranmışlardı?”, “Allah’ımız hangi sureyle onlara cevap vermişti?”, “İhlas suresini okuyarak Allah yazısını boyayabilir misiniz?”, “Öyleyse Allah lafzını istediğiniz renge boyayabilirsiniz.” gibi. Etkinlikte çerçeve örnekteki gibi örüntü ile boyatılırken İhlas suresi, orta yükseklikte bir seste sınıfta dinletilir. Son olarak çerçevenin içine, istedikleri yaprakları çizmeleri ve Allah kelimesini süslemeleri istenir. Bu şekilde sureyi uzun süre dinlemiş ve tekrar etmiş olurlar.

Resim 2

V. Sınıf Ortamının Düzenlenmesi: Dinî eğitim verilirken işlenecek sanat etkinliklerine ve kazanımlara göre sınıf ya da ders işlenecek ortamın düzenlenmesidir. Örneğimizden yola çıkarsak, öğrencilerin sanat etkinliklerini rahatlıkla yapabilmeleri ve hikâyeyi dinleyebilmeleri için masalar U şeklinde yerleştirilerek dinleme ve boyama pozisyonuna geçilebilir ya da hikâye için minderler, boyama için masalar, sınıf içinde belirli köşelerde hazırlanabilir.

Genel olarak din eğitiminde sınıf ortamının düzenlenmesinde; sınıf şartlarına uygun ve uyumlu “ilgi köşesi” oluşturulabilir. Bu oluşturulacak dinî eğitim merkezinin sınırları, sınıf içinde olabileceği gibi sınıf dışında (Resim 3’deki gibi) ayrı özel bir alanda da olabilir. Eğitim merkezindeki ders ortamı bir alandan diğer alana kolaylıkla taşınılabilecek ve çocukların değişken ilgilerini cevaplayabilecek şekilde esnek olmalıdır. Dinî eğitimdeki kazanımlara uygun olarak yeni materyallerin eklenebileceği, bazı materyallerin kaldırılıp, bazılarının da tekrar yerine konulabileceği göz ardı edilmemelidir. Böylece çocukların materyallere ve öğrenilen dinî konulara olan ilgileri canlı tutulabilir. Oluşturulacak dinî öğrenme merkezinin düzenlenmesinde çocukların da görüşlerinin alınması, eğitimi benimsemelerine, motive olmalarına, meraklanmalarına ve aldıkları sorumlulukları yerine getirmelerine destek olacaktır.

Örneğin, dinî eğitim merkezi Resim 4’deki gibi, açılıp toplanabilen tüllerden yapılan bir köşe olabileceği gibi, duvara çocuklarla birlikte hazırlanan boyama mihrap resmi, mozaik, kesme yapıştırma gibi tekniklerle yapılan bir sanat çalışması olarak da yapılabilir. Süslemelerin

abartılı, yorucu bir karmaşada olmamasına dikkat edilmelidir. Din eğitimi merkezi, dinlendirici, hayal kurmayı ve yeni şeyler keşfetmeyi sağlayacak şekilde olmalıdır. Dinî ders başlayacağı zaman, yastıklar bu köşeye getirilerek oturulur ve dinî hikâyeler, kitaplar bu alanda okunur. Buraya çocukların uzanabilecekleri yükseklikte mini bir dinî kitap rafı da eklenebilir. Çocuklar için renkli Kur'an'lar yerleştirilebilir. Ayrıca bu köşede hayal etme, düşünme, beyin fırtınası, tefekkür, olumlama, dua gibi faaliyetler de yapılabilir. Masa başında yapılacak sanat etkinlikleri göz önüne alındığında bu alanın pencereye ve çocukların rahatlıkla ve güvenle çalışabileceği masalara yakın olması gerektiği görülür. Bu şekilde, çocukların çevresindekilere dikkat etmeleri ve dinî sanat çalışmalarında buradan esinlenmeleri sağlanmış olur. Ayrıca yerler temizlenebilir bir malzeme ile döşenebilir veya bu mümkün değilse çalışılan yer ve duvarlar uygulanan çalışmaya göre naylonla veya gazete kâğıtları ile kaplanabilir. Çocuklara elbiselerini boyamamaları için rahat çalışmalarını engellemeyecek bir önlük giydirilebilir.¹²

Resim3

Resim4

VI. Ünite Finali, Kapanış Etkinliklerinin Belirlenmesi: Öğrenilen bilgilerin görsel destekli sunumlar, sözlü, yazılı, ürün oluşturma, proje tasarımları, drama, oyun, parmak oyunu olarak pekiştirilmesi ya da sergilenmesidir. Yine örneğimizi devam ettirecek olursak, İhlas suresi tekerlemesinin sınıf içinde söylenmesi, yemek duasından sonra surenin toplu olarak okunması, yapılan boyamaların panoda sergilenmesi, diğer sınıflara ya da okul yetkililerine yaptıkları etkinliğin ve öğretilen bilgilerin anlatılması, genel tabloya İhlas Kuşu yaparak yapıştırmak vs. sıralanabilir.

¹² İlkay, U., Özlem, E., "Okul Öncesi Dönemde Sanat Eğitimi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Mart 2004, Cilt:12, No:1, s.5.

VII. Değerlendirmenin Belirlenmesi: Son olarak tanımlayıcı ve biçimlendirici değerlendirme yapılır. Tanımlayıcı değerlendirme ile öğrencilerin eğitime başladıklarındaki ilk durumları; biçimlendirici değerlendirmede öğrencilerin eğitim sürecine nasıl katıldıkları (istekli, isteksiz, mutlu, mutsuz.. gibi) ve ne yaptıkları; sonuç değerlendirmesinde de neyi, ne kadar öğrendikleri izlenir, belirlenir. Bu sayede dinî sanat çalışmasının eğitime katkısı ve etkisi görülmüş olur. Eksiklikleri onarma, verimli olanı ise devam ettirme ve geliştirme imkânına kavuşulur.

Sanatsal Çalışmalarında Kullanılacak Materyaller Nelerdir?

Erken çocukluk döneminde din eğitimi verirken kullandığımız sanat etkinliklerinde tüm sanat malzemelerinden faydalanılabilir. Bu malzemeleri aşağıdaki gibi gruplayabiliriz:

Boyama Materyalleri: Kuru boya, sulu boya, pastel boya, parmak boyası, şeker boyası, tutkal boyası, gazlı kalem, yüz boyası.

Yoğurma Materyalleri: Oyun, kağıt, tutkal, talaş ve pasta hamurları, tuz seramiği, kil, çamur, plastirin, kinetik kum, oobleck, tıraş köpüğü vb.

Kâğıda Dayalı Materyaller: El işi kâğıdı, grafon kâğıdı, A4 fotokopi kağıdı, peçete, gazete, fon kartonu, teksir kağıdı, kalın paket ve kese kağıtları, tuvalet kağıdı vb.

Artık Materyaller: Artık materyal; çevremizde gördüğümüz ve kullandığımız, daha sonra da kullanılmayacağı için çöpe atmayı, bir başka yerde saklamayı ya da biriktirmeyi düşündüğümüz hijyenik olan tüm doğal, fabrika yapımı ya da el yapımı maddeleri içerir. Zaman içinde özelliği bozulmadan muhafaza edilebilen ve işe yaramayacağı düşünülerek çöpe atılan her şey artık materyaldir. Artık materyaller çoğu zaman çocuklar için, satın alınan çok pahalı oyuncaklardan daha değerli olabilmektedir.¹³ Yumurta kabuğu, yaprak, ağaç parçaları, dal, mısır patlakları, dondurma çubukları, pipet, tuvalet kâğıdı, mutfak havlusu ruloları, pet, metal, cam ve karton şişeler, kutular, kapaklar, düğme vb.

Müzik Etkinliklerinde Kullanılan Materyaller: Davul, tef, tahta kaşık, kaval, çelik üçgen, marakas, zil, teyp, ses kayıt cihazı, ilahi/müzik, doğal ses, ney taksimi cd'leri, ritim sopası, gong, zımpara blok vb.

13 MEB MEGEP, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Çocuk Etkinlikleri, Ankara 2009, s.26.

Diğer Materyaller: Değişik kalınlıkta ve büyüklükte fırçalar, makas, yapıştırıcı, önlük, ip, kurdele, kumaş parçaları, eva çeşitleri, şönil, keçe, tel, sünger, mum, oynar göz, sim, çeşitli pullar vb.

Sanat Çalışmalarında Öğretmenin Rolü Ne Olmalıdır ve Sınıfında Nelere Dikkat Etmelidir?

İlk olarak bir öğretmen, yaş gelişim özellikleri ortak olmasına rağmen her çocuğun kendine özgü olduğu, farklı deneyimlerden geçtiği, farklı aile kültürüne sahip olduğu ve bu ailelerin din eğitimi açısından farklı beklentilere sahip olduğu gerçeğini asla unutmamalıdır. Öğretmen, öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine imkan tanınmalı; okul içi ve dışında, farklı sanatsal çalışmalar gerçekleştirmek, bireysel sergi açmak, sergiye katılmak, sınıfı sanat galerisi gibi kullanmak, sanatçılarla bir araya gelmek gibi etkinliklere katılmalarını desteklemelidir.¹⁴ Müze vb. yerlere gidilerek tarih ve değişik kültürleri ile tanışmaları sağlanmalıdır. Kesinlikle ihmal edilmemesi gereken, ailenin eğitimin içine çekilmesidir. Dinî sanat etkinlikleri, aile katılımları ile ailelere uygulanmalıdır. Okul içinde yapılan dinî eğitim sanat etkinliklerinden aileler; aylık bültenler, gerektiği zaman günlük notlarla bilgilendirilmeli, eğitimin içinde ve haberdar tutulmalıdır.

Dinî sanat etkinliği yapılırken öğretmen:

- *Öğrenciye ne yapması gerektiğini açık ve net söylemeli,
- *Çalıştıkları tema hakkında yeni fikirler bulmalarına yardımcı olmalı,
- *Duyguları resimle anlatabilecekleri fantezi ve hayal güçlerini kullandırtmalı,
- *Şekiller, renkler, desenler, çizgiler, ton, doku, boyut, dizayn etme vb. konular üzerinde durulmalı,
- *Materyal kullanma konusunda farklı seçenekler sunmalı,
- *Fikirlerin başka bir zamanda başka bir yerde kullanılmasına fırsat vermelidir.¹⁵

14 Suzan Duygu ve Bedir Erişti, "Okulöncesinde Öğrencilerin Gelişimi Alanlarına Göre Görsel Sanatlar Eğitimi", **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2011, s.86-87.

15 Ayşe Çakır İlhan, "Okulöncesi Görsel Sanatlar Eğitiminde Yaratıcılık", **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2011, s.53.

Ayrıca öğrencilerin kendilerini ifade etmeleri, sanatlarını net göstermeleri için gerekli zaman aceleye getirilmeden, sıkıştırmadan verilmelidir. Motive edici ve olumlu cümlelerle etkinlikleri değerlendirilmelidir.

Erken çocukluk döneminde bilinçaltının oluştuğu ve dinî eğitim alırken yaşadıkları duyguları ileriki hayatlarında hatırlayacakları asla unutulmamalıdır. Önemli olan çocuğun dinî alandaki sorularını ve ilgisini sevgi ile cevaplamak ve aydınlatmaktır.

Din Eğitiminde Kullanılan Sanat Çalışmaları ve Pratik Örnekleri Nasıl Olmalıdır?

Ebru

Ecdadımız, ebru yapımını külli irade ile cüz’i iradenin izahına yerinde bir örnek olarak görmüşlerdir. Siz elinizden geleni yapar, usulüne uygun olarak boyanızı atarsınız (cüz’i irade), gerisi Yaradan’a kalmıştır (külli irade). Modern zamanların sığ anlayışı olan her şeyi kontrol etme, anında hakim olma anlayışının aksine, belirsizliğe razı olmayı, beklemeyi ve tevekkülü öğretir. İnsanın doğasına uygun davranışları neticesinde kazandığı huzur, ebrunun toprağa yakın oluşundan kaynaklanır ve toprak renkleriyle, gönülleri ferahlatır.¹⁶

Erken çocukluk döneminde ebru çalışmalarının yapılması; sabırlı olmayı, dikkat ve konsantrasyon gelişimine katkı, işini ciddiye alma, çalışma disiplini, sorumluluk bilinci, sanata ilgi, değerlerini ve kendi kültürünü tanıma, öğrendiklerini aktarma becerisi kazandırır. Ebru çalışmaları yapıldıktan sonra, çalışma incelenerek her şeyin tek ve özel olduğu, kendine ait bir değeri olduğunun farkındalığı oluşturulur. Bu sayede tüm canlılara ve nesnelere saygıyla bakma ve değer verme becerisi geliştirilmesine katkı sağlanır.

Uygulama Örneği: 2008’de özel bir kurumda erken çocukluk dönemi öğrencileri tarafından ebru çalışmaları yapıldı. Öğrenciler bu çalışmalarını Kanada’da yapılacak bir camiinin yardım kermesi için yaptılar. Özenle yaptıkları ebruları Kanada’ya gönderdiler. İsimleri ve yaşlarının yazılı olduğu eserler çerçevesinde, açık arttırma yoluyla satıldı. Geliri camiinin yapımında kullanıldı. Açık arttırmanın fotoğrafları ve yaptıkları yardımın sonuçları öğrencilerle paylaşıldı. Sonuç olarak özenle, özel olarak yaptıkları ebru çalışmalarının değer gördüğünü, fayda sağladığını gördüler. Ebru gibi bir sanat dalıyla faydalı olmanın mutluluğunu yaşadılar.

16 M. Sadrettin Özçimi, **Ebru**, BİKSAD (Bilim Kültür ve Sanat Derneği), İstanbul 2010, s.21.

Resim 5¹⁷

Geleneksel Motifler

Erken çocukluk döneminde birçok sanat etkinliği yapılmaktadır. Bunların birçoğu yabancı kaynaklıdır. Başka kültürlerin etkinliklerini yaparken kendi kültürümüzden de bir şeyler yapma ihtiyacı vardır. Geleneksel motif ve sanatlarımızı araştırdığımızda çok zengin bir sanatsal kaynağa sahip olduğumuz ve bunların erken çocukluk dönemi eğitiminde kullanılabileceği görülmektedir.

Geleneksel sanatların ana teması desendir. Deseni motifler oluşturur. Motifler, doğadaki bitkilerin stilize edilerek matematiksel bir düzen içinde simetrik olarak yer ayır. Sanatçı bu motifleri kendi özgün bakış açısını kullanarak tasarlar ve yerleştirir.

Motif çalışmaları, erken çocukluk dönemindeki çocuklar ile yapıldığında; el göz koordinasyonlarında, küçük kas gelişimi; matematiksel zekâlarında ve ruhî dinginliklerinde, dikkat ve çaba gerektiren konularda, sabır; merak duygusu ve ilgi alanında, özgün ve estetik ürün oluşturma, şekil, zemin ilişkisi, mekânda konum algılama, renk kavramı, simetri kavramı, motifin devamı, örüntü oluşturma ve matematiksel geometri çalışmalarında birçok gelişime sebep olur. İlerideki hayatında sanatla ilgilenmesine temel oluşturur.

Dikkat süresi kısa öğrencilere, geleneksel sanat çalışmaları yaptırarak, bu eksikliğin giderilmesi ve sanat zevklerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olunabilir.

Uygulama Örneği: 2012 yılından beri özel okul öncesi kurumlarında, bir dönem de devlet okul öncesi kurumunda geleneksel sanat çalışmaları gerçekleştirdik. Türk Tezyini sanatlarında yararlanılan önemli bir başvuru kaynağı olan A. İnci Birol ve Çiçek Derman'ın Motifler Kitabı'ndan yararlandı. "Süslen Şekillen" ismini verdiğimiz çalışmalarda tezhip, geleneksel

17 Özel bir kurumda uygulanan Ebru Atölyesinden uygulama fotoğrafı ve her öğrencinin yaptığı çınar yaprağı şeklindeki ebruların birleşmesinden oluşan Birlik Ağacı.

geometrik desenler, geleneksel motifler, minyatür sanatlarından örnekler ele aldık. Günümüzde kullandığımız nesnelere geleneksel sanatlarımızda yüzyıllardır değerli bir şekilde kalabildiklerini öğrencilerimize gösterdik. Yıllarca değerli bir şekilde kalabilmelerini erdem hikâyeleriyle bağdaştırdık. Din ve ahlak eğitimiyle birleşen bu hikâyelerde; yaprak, bulutsu, kaftan, kapı, pencere geometrik desenleri, halı, çerçeve, kaftan, şerbet sürahis, nar gibi geleneksel sanat objelerini konuşturduk. Kimi zaman yalnız bir yaprağın diğer yapraklara sevgi ve saygıyla yaklaştığında, el ele verdiğinde, güçlükleri aşabilen ve yıllarca solmayan bir çiçeğe dönüştüğüne şahit olduk. Kimi zaman ise paylaşan, değişik lezzetleri bir araya toplayan bir şerbet sürahisinin desenlerini tasarladık, boyadık ve yüzyıllarca nasıl birçok yeri süsleyebildiğini gördük. İyilik kapısının nereye açılabileceğini, dürüstlük penceresinden nerelere bakılabileceğini hayal ettik. Bu hikâyeleri Kur'an'dan, Peygamberimizden, Mevlana'dan ve evliyalarından kıssalarla zenginleştirdik. Çalışmalarımızdan örnek görseli Resim 6'da görebilirsiniz.

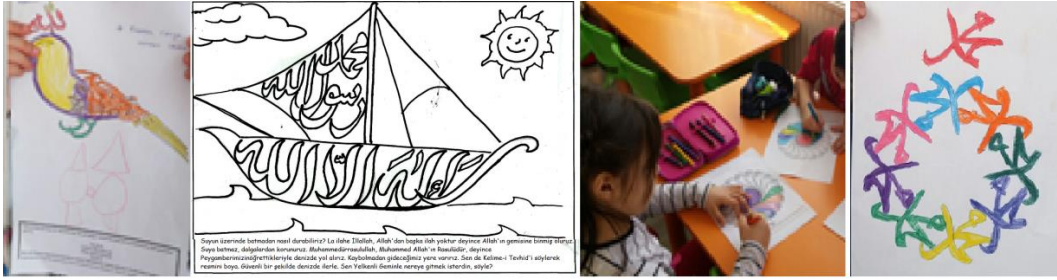
Resim 6

Kaligrafi

Kaligrafi, harflerin ve diğer tüm işaretlerin serbest veya tasarımlanmış kompozisyon uygulamalarında çok değişik malzeme kullanımlarının da avantajıyla kişisel tavrın öne çıktığı, çizgisel uyum ve anlam içeren formlarda, estetiğe sahip olgularıyla sanatla bütünleştiği yerde durur. Bu harf ve nesnelere soyut ve somut formlar oluşturmak, kaligrafinin sanatıdır. Yazı karakterleri farklı yüzeyler üstüne bu yöntemle çizildiğinde kişiselleşir. Bu şekilde kişinin ruh haline ve tavrına göre biçimlenir, özgünlük kazanır.

Erken çocukluk dönemi din ve ahlak eğitiminde, mevcut kaligrafi çalışmalarına hikâyeler oluşturduk. Bu hikâyeler ve yönergeler eşliğinde boyama yaptırarak. Soru cevap tekniği ile metaforlar oluşturduk ve bu metaforları resmetmelerini istedik.

Uygulama Örneği: Besmele Kuşu kaligrafi çalışması yapıldı. Bu çalışmada Besmele Kuşu'nun uçarak insanlara besmele çekmeyi hatırlattığı anlatıldı. “Sence Besmele Kuşu nereye uçmuş, kimlere besmele çekmeyi hatırlatmıştır?”, “Ne zaman besmele çekilir?”, “Kuşun uçtuğu yerin resmini çiz.” yönergeleri ile çalışma tamamlandı. Sonuç olarak öğrencilerin keyif aldıkları bu çalışmalarla kaligrafi sanatına ve dinî konuya ilgi gösterdiklerini, hayal güçlerine, estetik özelliklerine, hayal etme, kurgulama, uygulama ve değerlendirme yeteneklerine katkı sağladığını gözlemledik.

Resim 7¹⁸

Kukla ve Maske

Dinî eğitimde birçok ünite kuklalar ile işlenebilir. Kuklalar her yaştaki çocuğun ilgi ve zevkle izlediği basit tiyatrolardır. Kukla ile hikâye anlatımı çocukların çok hoşlandığı bir tekniktir. Kuklalarla oynamak çocukların yaratıcılıklarını geliştirir. Kuklalar; kâğıt, hamur, kumaş, ahşap, kaşık, kullanılmayan oyuncak bebekler, pet şişe vb. malzemelerden yapılabildiği gibi piyasada hazır olarak da satılmaktadır. Kuklalar üç boyutlu olduğundan, çocuklar onları canlı gibi algılayabilirler. Bazen kuklaları serbest zamanda kendileri de hazırlayabilirler. Kukla çeşitleri: Kaşık kukla, yüzük kuklası, parmak kuklası, el kuklası, avuç kuklası, gölge kukla, çomak kukla, ipli kukla vb.¹⁹

Uygulama Örneği: Çocuklara kâğıt tabaktan bir yüz yaptırılır. Artık materyaller bu çalışmada kullanılabilir. Kâğıt tabağın arkasına çocuğun tutup oynatabilmesi için kartondan bir bant tutturulur. Şönülden kollar yapılır ve sağ kolun ucuna kâğıt mendil yapıştırılır. Çocukların hepsi kuklalarını yaptıktan sonra oyuna geçilir. Arkadaşlarının karşısına geçen çocuk, kuklasını

18 Resimde uyguladığımız çeşitli kaligrafi çalışmalarından örnekler mevcuttur. Sırası ile Besmele Kuşu, Kelime-i Tevhit Yelkenlisi, Allah Lafzı ve Muhammed yazısı yer almaktadır.

19 MEB MEGEP, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Türkçe Dil Etkinlikleri, Ankara 2007, s. 22.

gezdiren birden hışırtır. Peçeteli eli, kuklanın ağına doğru götürür, “Elhamdülillah” der. Arkadaşları kuklalarını sallayarak “Yerhamükellah” diyerek ona dua ederler. O da kuklasının elini sallayarak, “Yehdina ve yehdikumullah.” diyerek dua ile selamlar. Sırayla her çocuk kuklasını hışırtır ve hışırtma adabı iyice öğrenilmiş olur.

Televizyon Şeridi

Televizyon şeridi ile hikâye anlatmak için hikâyenin yer aldığı şerit ve şeridin yerleştirilip gösterileceği televizyon kutusu hazırlanır. Aydınlar kâğıdına veya beyaz bez üzerine hikâyenin resimleri çizilip boyanarak televizyon şeridi hazırlanır. Televizyon kutusunun üst ve alt kısmında şeridin sarılı olduğu yuvarlak çubuklar el ile çevrilerek ekrana gelen bölümlerle ilgili öykü sırasıyla öğretmen tarafından anlatılır. Hikâye anlatımı bitince televizyon kutusu kitap köşesine yerleştirilir ve çocukların kendi kendilerine hikâye anlatma denemelerinde bulunmaları sağlanır.²⁰

Dinî eğitimde kullanabileceğimiz bu teknik ile peygamberlerin hayatları, siyer, ibadet ve ahlak; her ay bir konu ve duası yayınlanarak verilebilir. Drama ile canlandırılan peygamber hayatının filmi sınıfımızdaki televizyonda, denilerek ara ara konu tekrarında kullanılabilir. Serbest zamanlarında çocukların bu televizyon ile oynamaları ve filmi seyretmelerine izin verilebilir. Ayrıca sınıfça seçilen bir kahramanın abdest almayı öğrenişi, temizliğine dikkat edişi mizansen olarak sunulabilir. Her çocuk film şeridinin bir kısmını boyayarak kendileri filmlerini Resim 8’deki gibi oluşturabilirler. Bu şekilde konuyu iyice pekiştirmiş aynı zamanda küçük kas gelişimlerini ve hayal güçlerini geliştirmiş olurlar.

Resim 8

Materyal Geliştirme

²⁰ MEB MEGEP, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Türkçe Dil Etkinlikleri, s.24.

Öğretimde bir materyalin kullanımı her şeyden önce bir yöntemin, bir aracın ve bir materyalin sistematik bir şekilde seçilmesini gerektirir. Bu seçim sürecinin üç aşaması bulunmaktadır:

- Gerçekleştirilmesi planlanan öğrenme etkinliğine uygun bir yöntemin seçilmesi,
- Yöntemin uygulanmasına elverişli bir araç biçiminin (format) seçilmesi,
- Seçilen araç biçimine uyumlu materyallerin seçilmesi, değiştirilmesi ve tasarımı.²¹

Din eğitiminde, sanat etkinlikleri ve materyal kullanımında, çocukların konuyu ve kavramları daha net algıladığı, farklı bakabildiği ve çözümler üretebildiği gözlemlenmektedir.

Uygulama Örneği: Resim 9'daki gibi ya da “üç boyutlu deve” sanatsal çalışması yapılır. Birkaç deveden oluşan deve kervanı şeklinde de çalışma yapılabilir. Devenin üzerinde bulunan torba ya da torbalara çeşitli şeker, draje, lokum, çikolatalar konur. Öğrencilerden Peygamberimiz gibi deve kervanlarını emanet alıp, hiçbir zarara uğratmadan geri getirmeleri istenir. Bunun için deve kervanını eve getirip götürmeleri gerekir. Öğrenciler develeri evlerine götürüp getirdikten sonra torbalara bakılır. Tüm çikolata ve şekerler ortada toplanır. “Görevini doğru bir şekilde yapan, emaneti koruyanlar sayesinde hepimiz tüm çeşitlerden yiyebileceğiz. Görevini eksik yapan, emaneti koruyamayanlar yüzünden ise kimi çeşitleri yiyemeyeceğiz. Peygamberimiz gibi işlerini doğru ve dürüst bir şekilde yapanlar sayesinde bolluk içinde oluruz.” denilerek şeker ve çikolatalar afiyetle yenir.

Resim 9

Drama

Drama, okul öncesi dönemden başlayarak, çocuğun yaratıcılığı ve yaşamla ilgili gerçek durumların yeniden yaratılmasında önemli bir rol oynar. Drama, oyunsu özelliği, yaratıcı

21 Süleyman Sadi Seferoğlu, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2006, s.16.

edimlere ve yaratıcılık süreçlerine uygunluğu nedeniyle oyunun gücünü eğitimde kullanan bir alandır.²²

Dinî eğitimin hemen hemen her konu başlığında rahatlıkla kullanılacak ve eğitimi çocuğun içselleştirmesini sağlayacak bir tekniktir. Erken çocukluk dönemindeki çocukların, imanî konuları, Peygamberimizin hayatı ve ahlakını, peygamber hayatlarını, ahlaki ilkeleri kavramasında ve içselleştirilmesinde etkili bir tekniktir. Çocuğun hareket etme ihtiyacını gidererek konunun içine girmesini, olayı yaşamasını sağlar. Duygu olarak ifade etmesine imkân tanır.

Uygulama Örneği:

Materyal: Masanın üzerine yastıklar konulur. Mavi büyük bir örtü de onların üzerine örtülür. Masanın dar kenarına 2 tane göz yapıştırılır. Öğrencilerin girip çıkabilmeleri için örtünün orta kısmı açık bırakılır, birleştirilmez. Kâğıttan bir kuyruk ve püskürtülen su yapılı ve yaptığımız balığın üzerine yapıştırılır. Yapılan dev balığın içine çöpler atılabilir, kötü kokular sıkılabilir. (Kötü koku elde etmek için soğan gibi bitkiler konulabilir.) Gemi için ise sınıftaki koltuklar kullanılabilir. Koltuk yok ise 2 masa ters çevrilerek gemi haline getirilebilir.

Uygulama: İlk önce Yunus peygamberin iyilik ve doğrulukla mutlu bir şekilde yaşamak için Ninova halkına bıkmadan usanmadan Allah'ın emirlerini anlattığı ifade edilir. Drama, tekneye inme ile başlatılır. Materyal olarak geliştirilen yunus balığı örtüsüne girilerek dramaya devam edilir. Balığın içinde sağa sola yuvarlanılır ve her seferinde kurtulmak için Yunus Peygamberin duası okunur. "Hatamızı anlayıp dua ettiğimiz için Allah'ımız bizi kurtarıyor." denilerek balıktan dışarı çıkılır.

Değerlendirme: "Yunus balığının içine girince kendinizi nasıl hissettiniz?", "Sadece ağlayarak oradan çıkabilir miydiniz?" soruları sorulur. "Başımıza gelen dertlere, zorluklara "Offf, püf, hep de beni buluyor, bıktım." demek, ağlamak yerine Yunus peygamber gibi çözüm arar ve dua edersek kurtulacağımız ifade edilir. "Bundan sonra bir sıkıntıya düştüğünüz de kimin duasını okuyacaksınız?" diye sorulur. Yunus peygamber cevabını alınca hep birlikte duası okunur.

Aynı şekilde Nuh Peygamber, tufan ve aşure drama ile işlenmiş, kesme, yapıştırma, boyama sanat etkinliği ile Nuh Peygamberin gemisini karaya çıkarmaları sağlanmış sonrasında dijital

22 MEB, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Drama Çalışmaları, Ankara 2013, s.3.

ortamda bu etkinlikler resimdeki gibi ‐Aşure Günü Kutlama Kartı‐ olarak velilere gönderilmiştir.

Resim 10

Yoğurma Maddeleriyle Sanat Çalışmaları

Çocukların küçük yaşlarda üstünü kirleten, kaldırım kenarlarında bulunan çamur ya da su birikintilerinin yakınında bulunan biraz daha özlü sayılabilecek çamur, onlar için oyun oynamanın bir başka aracıdır. Çocukların rastlantı sonucunda tanıştıkları bu malzeme yine onların oyun ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde bilinçli bir amaç için kullanılabilir. Doğada bulunan ve hiç bir zorlama olmaksızın etkileşim kurulan bu kil, belki de binlerce yıl öncesinden gelen bir alışkanlığı taşımaktadır. Bu alışkanlık, fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişmede duyulan kimi ihtiyaçları da giderebilir.²³

Erken çocukluk din eğitiminde yoğurma maddeleriyle yapılacak sanat etkinlikleri ile hemen hemen bütün üniteler işlenebilir. Merhamet Bulutu, yardım ağacının dalları gibi ahlaki konularda metaforlar oluşturularak bunlar görsel sanatla yoğrulabilir. Yine siyer konularında geçen hayvanlar, eşyalar da yoğurularak şekillendirilebilir.

Uygulama Örneği: Öğrencilere seramik hamurundan ikişer kalp yaptırılır. Kalplerden birine özenle bakılır ve saklanır. Diğeri ise yere atılır, vurulur, karalanır, özensiz bir şekilde saklanır. Bir ya da bir kaç gün sonra iki kalp karşılaştırılır. Kötü durumda olan ve kırılan kalp yapıştırıcıyla tamir ettirilir. Tekrar iki kalp karşılaştırılır. Kırık kalbin eskisi kadar güzel olup olmadığı, sorulur. Arkadaşlık ve dostlukta da birbirini kırmanın sonuçları üzerine konuşulur.

23 Candan Dizdar Terwiel, **Okulöncesi Sanat Eğitiminde Bir Malzeme Olarak ‐Kil‐ in Yeri**, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Ankara 2010, s.4.

Kâğıttan Rölyef ve Üç Boyutlu Çalışmalar

Rölyef, yüzeyden tamamen kopmayan buna rağmen boyut etkisi veren çalışmalardır. Kâğıt, karton, mukavva, fon kartonlarını, elle ya da çeşitli araçlarla sararak, buruşturarak, katlayarak, keserek yapılır.

Erken çocukluk dönemi dinî eğitimde rölyef çalışmaları sıkça kullanılır. Seccade yapımı, telin kâğıtlarla sarılmasıyla hazırlanan Kâbe, mescit gibi çalışmalar yapılabilir.

Uygulama örneği: Biricik Allah'ım çalışmasında Allah lafzı, grafon kâğıtlarının yuvarlama tekniği ile doldurulmasıyla yapılır. Sınıftaki öğrenci sayısı kadar kalp sarkıtılır. Her kalbe bir öğrenci parmak baskısı uygular. Bu şekilde herkesin birbirinden farklı ve özel olarak yaratıldığı, Biricik Allah'ımızın bizi bir tanecik yarattığı ve çok sevdiği vurgulanır. Resim 11'deki gibi mobil olarak hazırlanır ve sınıfa asılır.

Resim 11

Baskı/İz Çalışmaları

Baskı tekniğinde çocuklar, ritim duygusunu ve rastlantısal görüntülerdeki estetik etkiyi sezgisel olarak algılayabilir. Bazı baskı teknikleri belli bir aracın ya da sebzenin mühür mantığında kullanılmasıyla oluşur. Baskı tekniklerinde kullanılacak araç ve gereçler şunlardır: Sulu boya, parmak boyası, guvaş, resim kâğıdı ve farklı kalınlıkta fırçalar.²⁴ Uygulanacak bazı baskı teknikleri: İp, yaprak, patates, sebze, fırça, cam, el, ayak ve parmak baskıları.

Uygulama Örneği: Allah'ın bizler için yarattığı nimetler üzerine konuşulur. Meyveler, sebzeler ve faydaları söylenilir. Bu meyve ve sebzelerin bazılarının baskıları yapılır. Baskılar

²⁴ Necla Coşkun, "Okulöncesinde Görsel Sanatlar Eğitimi Uygulamaları ve İlkeleri", **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2011, s.109.

incelenir. Her bir sebze ve meyvenin birbirinden farklı koku, tat ve görüntüde olduğu, farklı şekiller oluşturduğu gözlemlenir. Bu baskılardan şekiller üretmeleri, resimler yapmaları istenilir. Resimlerinde ne anlatmak istedikleri üzerine konuşulur.

Teknoloji Destekli Sanat Çalışmaları

Teknoloji, öteki alanlarda da olduğu gibi günümüzde okulöncesi öğretimde de son derece önemli rol oynamaktadır. Etkileşimli sistem teknolojileri, öğrencilere ve öğretmenlere sanat eğitimi sürecini daha somut hale getiren görsel öğeleri, sesleri, hareketleri sunmaktadır. Teknoloji destekli uygulamalar, sanatın gelecekteki eğitimi ile ilgili değişimler konusunda da büyük bir rol oynamaktadır.²⁵

Günümüz çocuklarında dinî eğitim, bilgisayar, tablet, CD/DVD çalar, televizyon gibi teknolojik aletler ile desteklenmelidir. Bugün dinî içerikli, internet destekli çalışmalar, etkileşimli eğitim CD'leri, çizgi film, film, oyun temelli etkileşimli CD'ler, simülasyon ve sanal gerçeklikle desteklenmiş öğretim ortamları bulunmaktadır. Bunlara www.sonpeygamber.info, Diyanet Çocuk, Alim Çocuk gibi çalışmalar örnek verilebilir. Bu programlarda; elle şekiller çizilebilmekte, boyama, doku oluşturma, renklerle oynama, şekiller oluşturma, şekillerden nesnelere üretme, çizilen şekilleri çoğaltma, fırça, püskürtme gibi farklı boyama tekniklerini kullanma imkânı bulunmaktadır. Bu sayede çocukların, dinî konulara ilgileri ve öğrenme motivasyonları artacak, öğrenmeleri kolaylaşacak, öğrenme kalıcılığı da artacaktır.

Uygulama Örneği: Kureyş suresinin hikâyesi anlatılır. Tablette ya da bilgisayarda resimleri izlenir. “Artık bu evin sahibine kulluk etsinler.” ayetinde Kabe resmine bakılır. Tüm dünyadan Kabe'ye gelen insanlar olduğu söylenilir. “Sizce kimler gelmiştir?” denilerek Kabe'nin etrafına gelenleri çizmeleri istenilir. Diğer resimleri boyamaları, eksiklikleri bulmaları ve yerine yerleştirmeleri istenebilir.

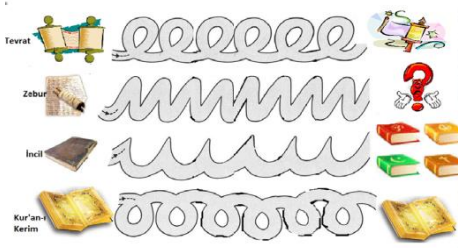
Çizgi Çalışmaları

Çocuklar resimlere çizgilerle başlar, renk kullanımıyla devam eder. Çizgiler ince, kalın, doğru, eğri, kırık, dikey, yatay, diyagonal olarak yön değiştirirler. Kimi çizgiler, bilinen nesnelere

25 Suzan Duygu ve Bedir Erişti, “Okulöncesinde Teknoloji Destekli Görsel Sanatlar Eğitimi”, **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2011, s.129.

belirler, kimi çizgiler ise duyguların anlatımına yardım eder.²⁶ Bu çalışmalarda yumuşak kurşun kalem, pastel boya, renkli tebeşir, mum, füzen ve koruma kalemleri kullanılır.

Uygulama Örneği: Resim 12’deki gibi Allah’ın bizim için gönderdiği kitaplar ve günümüze gelişleri çizgi çalışması ile gösterilir. Ayrıca Besmele ile tüm doğanın güne başlaması yönergelerle takip edilebilir. Öğrenci Besmele çekerek güneşin çizgilerini birleştirir, güneşin doğmasına yardım eder. Doğan güne uyanan canlıların seslerini çıkarır, taklitlerini yapar.

Resim 12

Hikâye/Masal İçinde Sanat Çalışması

Ernest Harms, üçe ayırdığı evrelerden birincisi olan 3–6 yaş erken çocukluk dönemini, Peri Masalları Evresi olarak adlandırmıştır.²⁷ Bu evrede çocukların dinledikleri hikâye ve masallarla duygu, düşünce ve hayal dünyalarının, konuşma ve okunanı anlama, kavrama ve karşılaştırma becerilerinin geliştiği bilinmektedir. Dinî bilgilerin öyküler yoluyla çocuklara sunulması onların bilginin duygu yönüne kaymalarını kolaylaştıracaktır. Bu öykü ve masallar Mevlana gibi edebî değerlerimizden olabileceği gibi günümüz yazarlarının hayal ürünleriyle de olabilir.

Unutmamak gerekir ki gerçek ve yaşanmış öyküleri bizlere Kur’an sunmaktadır. İçinde yer alan peygamber hikâyeleri, tarihî olaylar ve surelerin inzal hikâyeleri erken çocukluk dönemindeki çocuklar için bulunmaz kaynaklardır. Bu hikâyelerin ve masalsı olayların onların anlayabileceği dilde anlatılması, canlandırılması yapılabilir.

²⁶ Ayşe Çakır İlhan, “Okulöncesi Görsel Sanatlar Eğitiminde Yaratıcılık”, **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2011, s.51.

²⁷ Esra Aydınbaş, **Okul Öncesi Çocuklarda Davranış Yönetimi ve Manevi Yaklaşım: Dua Deneyimi ve Sosyal Davranış İlişkisi**, AÜ SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015, S. 54,60; acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/27935/ESRA (Erişim: 03.04.2016).

Uygulama Örneği: Fil suresi hikâyesi anlatıldıktan sonra tekerlemesi ile tempolu söylenerek tekrarlanır. Gelen ebabil kuşlarını hayal etmeleri ve kâğıda çizmeleri, Mamut’u bulup boyamaları istenir.

Oyun

Din eğitiminde oyun, konuyu daha iyi anlamasına, analiz etmesine, değerlendirmesine ve çözmesine yardımcı olur.

Uygulama Örneği: Aşağıdaki “Öz Denetimli Fil Mamut” sanat etkinliği çocuklara yaptırılır. Görevli kişi okulda, evde ve bahçede olabilecek davranışları söyler. Tehlikeli bir davranış ise fil “Asla!” der gibi kısa öttürülerek yere çömlür. Doğru bir davranış ise “Evetttt!” der gibi uzun öttürülerek ayağa kalkılır, baş onama şeklinde sallanılır.

Malzemeler:

Renkli Karton

Kalem

Makas

Oynayan göz

Parti üfleyicisi

Resim 13

Örnek Olay İncelemesi İçinde Sanat Çalışması

Örnek olay incelemesi yöntemi, bir olayın veya sorunun, yazılı veya sözlü anlatıldıktan ya da filmle gösterildikten sonra, konu hakkında öğrencilerin tartışarak çözüm önerilerini ortaya koymaları temeline dayanan bir öğretme yoludur.²⁸ Bu yöntemle çocuklar dinî konular hakkında bilgi kazanırken, tutum ve farkındalık geliştirirler. Çok yönlü bakış açısı, empati, ortak anlayış kurabilme, etkileşim, çoklu kültür bilinci, problem çözme, eleştirel düşünme ve

²⁸ Mehmet Zeki Aydın, *Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2011, s.85.

yansıtma, duruma dayalı çıkarsama, karar verme, tartışma ve savunma, sorgulama, iletişim kurma, kendini ifade etme becerileri gelişir.

Uygulama Örneği: Küçük Tavşan arkadaşlarıyla oyun oynuyordu. Neşeyle zıplarken yerde bir de ne görsün, en sevdiği çikolata. Bir an hiç kimse görmeden sepetine atmak geldi içinden. Ama sonra bunu düşüren kişi ne çok üzülmüştür, diye geçti zihninden. Almalı mı, almamalı mı, diye düşünürken neşeli Sincap, “Aynı çikolatadan bende de var, haydi birlikte yiyelim.” demez mi. Küçük Tavşan, elinde çikolata baktı baktı ve...

Sizce Küçük Tavşan ne demiştir çocuklar?

Çikolatanın sahibi onu kaybettiği için ne hissediyordur?

Çikolatasını kaybedince ne yapmıştır?

Çikolatasını bulanın yemesini ister mi?

Peki, Peygamberimiz o çikolatayı bulsaydı ne yapardı?

Bakalım bizim Küçük Tavşan ne yapmış:

–Bu benim değil Neşeli Sincap, yerde buldum, umarım sahibini bulurum, dedi ve çikolatayı havaya kaldırıp seslendi. “Kim düşürdü bu çikolatayı.” Çalıkların arasından gözleri yaşlı Tembel Kaplumbağa çıkardı kafasını, “Ben, dedi, nerede düşürdüm diye düşünmekten yorgun düştüm, ağlamaya koyuldum, iyi ki buldun çikolatamı, onu ne zor buldum.” demez mi. Bizim Tembel Kaplumbağa hızlı adımlarla kaptı çikolatasını, afiyetle yedi bitirdi. Kocaman bir teşekkür öpücüğünü de unutmadı. Bunu gören öğretmenleri Küçük Tavşanın yanına yaklaşarak Küçük Tavşan ne akıllısın sen. Tıpkı Peygamberimiz gibi davrandın. Bu doğruluğunun karşılığında cennette ne büyük ve en güzel çikolataları kazandın. Aferin sana, dedi ve sevgiyle sarıldı Küçük Tavşana.

Şimdi Küçük Tavşanın yerinde olsanız kendinizi nasıl hissederdiniz?

Siz de cennette en büyük ve en güzel çikolataları kazanmak ister misiniz?

O zaman ne yapmalısınız?

Tavşan ve kaplumbağa resimlerinden çocuklara kukla yaptırılır. Bu kuklaları ellerine alarak tavşanın ve kaplumbağanın ne hissettiklerini söylemeleri istenilir. Kuklaları konuşturarak olayı canlandırmaları ve kendilerince şekillendirmelerine olanak tanınır.

Kâğıt Katlama ve Kesme

Kâğıt işlerinde en çok uygulanan tekniklerden biridir. Öğrencinin kendisinin çizdiği ya da sizin verdiğiniz bir resmin, herhangi bir şekil makas kullanılarak kesip çıkarılması, mukavva haricindeki kâğıtların katlanarak şekiller oluşturulmasıdır.

Uygulama Örneği: 1. Aile katılımı olarak “Kıtmir İle Tanışıyoruz” etkinliği olarak origamiden bir köpek kafası yapmaları istenir. Her öğrencinin Kıtmir’ini tanıtmaya imkân tanınır. Öğretmen Kıtmir’in hikâyesini çocuklara anlatır. Sarayda nefis kemikler, güzel oyuncaklar olduğu söylenir. Kendine arkadaş olarak doğru olmayan işler yapan kişilerle değil, doğru sözlü, güler yüzlü ve iyilik yapan kimseleri seçtiği ifade edilir. Kıtmir’in hikayesi, vefa ve arkadaş seçimine dikkat çekerek tamamlanır. Sonrasında öğrencilerin Kıtmirleri A4 kâğıtlarına yapıştırılır. Bu hikâyede onların Kıtmirlerinin ne yaptığını, nasıl hareket ettiğini çizmeleri istenir. 2. Vefa ağacı yapılır. Vefalı davranacağımız kişiler kimler diye konuşarak origamiden yapılan çiçekler, mutfaktaki, idaredeki yetkililere, temizlik görevlilerine, öğretmene, aileye verilir. Vefa Ağacına da yapıştırılır. Vatan Kahramanlarımıza Vefa üzerine de konuşulur. Ülkemizi kurtarmak için yaptıkları ve bizlerin de onlara vefa göstererek ülkemizi korumamızın gerekliliği vurgulanır. Kız öğrenciye bayan, erkek öğrenciye erkek kahramanın resmi verilir, tanıtılır ve boyayıp kesmeleri istenir. Boyayıp kestikleri kahramanlar Vefa Ağacının etrafına Resim 14’deki gibi yapıştırılır.

Resim 14

Ritm/Orff

Orff Schulwerk, insanın/çocuğun “bütün boyutlarının kullanılmasını” esas alır. İnsanın/çocuğun “bütün boyutlarının kullanılması”; bedenselliğin, hareketten müziğe, hareketten dansa, dile, önce görüntü diline, düş gücüne varan sanatsal gücün açığa çıkarılması;

insanın teknik ve sanatsal yetkinliğinin sistematik yapısıyla, aynı şekilde akli ve ruhuyla, “kafa, yürek ve el” birliğiyle, duyularının çoğunluğuyla, bütün boyutlarıyla kapsanmasıdır.²⁹

Dinî eğitimde aslında bu teknik yüzyıllar öncesinden beri kullanılmaktadır. Tefe vurarak Allah ve Hu lafızlarını tempolu bir şekilde söylemek bunlardan sadece biridir.

Uygulama Örneği: Peygamberimizin doğduğu yeri ve zamanı, akrabaları ritmik bir şekilde sayılır. Bu sanat çalışması, vücudunu kullanarak yapabileceği gibi; kâğıt tabaktan yapılmış bir tefe, yoğurt kovaşından yapılmış bir davula ritimli bir şekilde vurarak ya da marakaslar sallayarak yapılabilir.

571 yılında Mekke’de doğdu. (Tempolu eller çarpılır.)

Peygamberim Muhammed, Muhammed’dir Muhammed (Göğüs üstüne eller tempolu vurulur.)

Annesi (Yanaklara hafifçe vurularak soru tonlamasıyla söylenir. Cevap için durulur.) Amine.

Babası (Kollara vurularak soru tonlamasıyla söylenir. Cevap için durulur.) Abdullah.

Dedesesi (Bacaklara vurularak soru tonlamasıyla söylenir. Cevap için durulur.) AbdulMuttalib.

Amcası (Ayaklar yere vurularak soru tonlamasıyla söylenir. Cevap için durulur.) Ebu Talip.

Sütannesesi (Eller birbirine sürtülerek soru tonlamasıyla söylenir. Cevap için durulur.) Halime.

Süt Kardeşi (Eller kollara sürtülerek soru tonlamasıyla söylenir. Cevap için durulur.) Şeyma.

Sonuç

Erken dönem çocukluk din eğitiminde sanat çalışmalarının yapılması, çocukların konuyu daha iyi anlaması, içselleştirmesi, pekiştirmesi ve diğer gelişimleriyle birlikte dinî gelişimini de verimli bir şekilde tamamlaması açısından çok önemlidir.

Dinimizin sanat ve estetik açısından zenginliğini erken çocukluk dönemine yansıtmamız ayrıca büyük bir önem taşımaktadır. Günümüzde birçok yuvada dinî sanat etkinliği boşluğunun yerini mandala gibi başka din ve kültürlerle ait sanat etkinlikleri doldurmaktadır.

29 Jungmair, 2003: 18-26’den aktaran Bahar GÜDEK ve Gülin ÖZİSKENDER, “Orff Yaklaşımı İle Yapılan Okul Öncesi Müzik Eğitiminin Öğrencilerin Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkileri”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/3, Winter 2013, Ankara, s.216.

İtikat, ibadet, ahlak, siyer, peygamber duaları, sureler gibi birçok dinî konu sanat etkinlikleriyle anlatılabilir. Kendi geçmişimiz ve kültürümüz bu konuda çok zengindir. Bugünün sanat etkinlikleri ile günümüz çocuklarının ilgi alanlarına göre dinî üniteler şekillenmeli, renk ve hayat bulmalıdır. Ancak bu şekilde erken dönem çocuklukta din eğitimi çocukların yaşantılarına girebilir ve ileriki yaşantılarında kalıcı izler bırakabilir.³⁰

KAYNAKÇA

Aydın, Mehmet Zeki, **Okulda Ahlak Eğitimi ve Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2011, s. 85.

Aydınbaş, Esra, **Okul Öncesi Çocuklarda Davranış Yönetimi ve Manevi Yaklaşım: Dua Deneyimi ve Sosyal Davranış İlişkisi**, AÜ SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2015, S. 54,60; acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/27935/ESRA (Erişim: 03.04.2016).

Bahar Güdek ve Gülin Öziskender, “Orff Yaklaşımı İle Yapılan Okul Öncesi Müzik Eğitiminin Öğrencilerin Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkileri”, **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/3**, Winter 2013, Ankara, s.s.213-232.

Bedir Erişti, Suzan Duygu, “Okulöncesinde Teknoloji Destekli Görsel Sanatlar Eğitimi”, **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2011, s.129.

Coşkun, Necla, “Okulöncesinde Görsel Sanatlar Eğitimi Uygulamaları ve İlkeleri”, **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2011, s.109.

Gökay, Melek Yılmaz, “Okulöncesi Görsel Sanatlar Eğitiminde Disiplinlerarası Çalışmalar”, **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2011, s.153.

30 Verdiğimiz pratik sanat çalışmalarının birçoğu İstanbul’da bulunan okulöncesi kurumlarında (Özel Sevgi Bahçesi Anaokulu, Özel Mavi Balon Anaokulu, Birikim Koleji Anaokulu, Gülistan Kur’an Kursu Eğitim ve Kültür Merkezinde) uygulanmış ve olumlu geri bildirimler alınmıştır. Çocukların zevkle din derslerini beledikleri, ders esnasında zevk aldıkları gözlemlenmiştir. Bu çalışmalar sonrasında mezun olup ortaokul yaşlarına gelen öğrencilerimizin Allah ve Peygamber sevgilerinin, dini hassasiyetlerinin olumlu yönde olduğu gerek velileri tarafından gerek çocukların kendileri tarafından geri bildirimlerle alınmaktadır. Bu noktada bizlere erken çocukluk dönemi din eğitiminde sanatsal çalışmalar yapma fırsatı veren ve bu çalışmaların fotoğraflarını makalemizde sunmamıza imkan sağlayan kurumlara, şahıs olarak kurum kurucusu Elif Ergene, öğretmen Sibel Çakır ve Rüveyda Taşdelen’e teşekkürü bir borç biliriz.

İlhan, Ayşe Çakır, “Okulöncesi Görsel Sanatlar Eğitiminde Yaratıcılık”, **Görsel Sanatlar Eğitimi**, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2011, s.51.

Kara, Yılmaz ve Çam, Figen, “Yaratıcı Drama Yönteminin Bazı Sosyal Becerilerin Kazandırılmasına Etkileri”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 32, 2007, s.145; <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/586-published.pdf> (Erişim Tarihi:2 Mart 2016).

Kipdemir Serdar, “Yazıyı Dile Getiren Sanat Kaligrafisi”, Aile Dostu Alışveriş ve Günlük Yaşam Dergisi, Aralık 2014, s.27; http://www.ittifak.com.tr/App_Assets/Basin/Dergiler/3/94.pdf (Erişim Tarihi:29 Şubat 2016)

Koç, Bekir, “Osmanlı İslahanelerinin İşlevlerine İlişkin Bazı Görüşler”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı: 6 (2), s.121.

MEB MEGEP, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Çocuk Etkinlikleri**, Ankara 2009, s.26.

MEB MEGEP, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Türkçe Dil Etkinlikleri**, Ankara 2007, s.24.

MEB, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Drama Çalışmaları**, Ankara 2013, s.3.

MEB, **Okul Öncesi Eğitim Programı**, 2006

Özçimi, M. Sadrettin, **Ebru**, BİKSAD (Bilim Kültür ve Sanat Derneği), İstanbul 2010, s.21.

Seferoğlu, Süleyman Sadi, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2006, s.16.

Terwiel, Candan Dizdar, **Okulöncesi Sanat Eğitiminde Bir Malzeme Olarak “Kil” in Yeri**, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Ankara 2010, s.4.

Ulutaş, İlkey ve Ersoy, Özlem, “Okul Öncesi Dönemde Sanat Eğitimi”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Mart 2004, Cilt:12, No:1, ss.2.

Yıldırım, Mustafa, “Kur'an Sanatı ve Estetiği Üzerine”, **İstem**, 2010, sayı:16, s.171.